

KASTAMONU İLİ ŐEHY ŞABAN-I VELİ MÜZESİNDE BULUNAN HALILARIN İNCELENMESİ VE MOTİFLERİNİN TEKSTİL YÜZEY TASARIMINDA KULLANILMASI

Feriha AKPINARLI¹

Emel ÇOLAK²

1 Prof. Dr. H. Feriha AKPINARLI, Hacı Bayramı Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Tekstil Tasarımı Bölümü, ferihaak@gmail.com

2 Emel ÇOLAK, Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Tekstil Tasarımı Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, emeel.colak@gmail.com

ÖZET

El dokuması halıcılık, Anadolu'nun birçok yöresinde önemli bir ticari faaliyetken günümüzde eski önemi azalmaya başlamış yerini bilim ve teknolojinin doğrultusunda gelişen makine halıcılığına bırakmıştır. Eskiden dokunan halılar müzelerde, özel arşivlerde ve halkın elinde bulunmaktadır. Camilerimizde ya da halkın elinde bulunan el dokuması halılar toplanarak çeşitli müzelerde koruma altına alınmışlardır. El dokusu yer yaygılarının saklandığı ve korunmaya çalışıldığı müzelerden biri de Kastamonu ili Şeyh Şaban-ı Veli Müzesi'dir.

Bu araştırmanın amacı; Kastamonu ili Şeyh Şaban-ı Veli Müzesi'nde bulunan halıların incelenmesidir. Araştırma evrenini, Şeyh Şaban-ı Veli müzesinde bulunan halılar oluşturmaktadır. Örneklem grupta yaygı olan 15 halı belirlenmiştir. Halıların teknik, renk, desen, motif ve kompozisyon özelliklerinin en iyi şekilde belirlenmesi için birçok açıdan fotoğrafları çekilerek kaydedilmiştir. Bilgilerin düzenli kayıt altına alınması için halı bilgi formu hazırlanmıştır. Halıların özelliklerine ait genel bir değerlendirilme yapılmış, halılarda kullanılan motiflerden yola çıkılarak yeni tekstil yüzey tasarımları hazırlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Halı, Dokuma, Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Müzesi, Tasarım, Motif.

EXAMINATION OF CARPETS AT SEYH SABAN-I VELI MUSEUM IN KASTAMONU PROVINCE AND USING OF THEIR MOTIFS IN TEXTILE SURFACE DESIGN

ABSTRACT

While hand weaving carpet is an important commercial activity in many regions of Anatolia, today it has started to decrease the old importance, it has left its place machine carpet that developed in line with science and technology. Previously woven carpets are located in the museums, private archives and in the hands of the people. The hand weaving carpets in our mosques or in the hands of the people have taken under protection by collected in various museums. One of the museums that hand weaving carpets hid and had been tried to protect is the Seyh Saban-ı Veli Museum in Kastamonu Province.

This purpose of this research; it is examined of the carpets in the Seyh Saban-ı Veli Museum in Kastamonu Province. Carpets that are in the Seyh Saban-ı Veli Museum is accounted for the universe of research. Fifteen carpets have been identified in the sampling group. They had been recorded their photographs by taken from many perspectives in order to determine ideally the technical, color, pattern, motif and composition characteristics of the carpets. A carpet information form has been prepared for regular registration of the information. According to the properties of the carpets had been made a general evaluation and prepared new textile surface designs by inspired the motifs that are used in the carpets.

Keywords: Carpet, Weaving, Kastamonu Seyh Saban-I Veli Museum, Design, Motif.

GİRİŞ

Dokumacılık dünyada bilinen en eski tekstil yüzeyi oluşturma yöntemidir. Çözü ve atkı ipliklerinin birbirlerinin arasından geçirilmesi ile meydana gelir. İnsanların giyinme, örtünme gibi önemli ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Deniz, 2000, s. 57).

Dokumacılığın nerede başladığı kesin olarak bilinmese de yapılan kazılara göre önce Mısır'da, sonra Orta Asya'da olduğu düşünülmektedir (İmer, 1997, s. 1). Dokuma sanatı, Türklerin göç etmesiyle Orta Asya'da başlamış ve oradan da Anadolu'ya geçmiştir (Aslanapa, 2005, s. 121). Mezopotamya'da dokumacılık konusunda yünlü dokumaların yapıldığı ve Orta Asya'da arkeolojik kazılarda çıkan dokumaların Türklere ait olduğu düşünülmektedir. Çatalhöyük'te elde edilen bulgular Anadolu'da dokumacılık sanatını M.Ö. 6000'li yıllara kadar götürmektedir (Karahana, 1992, s. 25).

Kirikli dokumalar grubuna giren halı, Orta Asya'da Türk topluluklarının yaşadıkları bölgelerde çok erken devirlerde ortaya çıkmış, sanat zevki, zengin motif dünyası, kompozisyon ustalığı ile yüzyıllar boyunca büyük bir gelişme göstererek Türklerle birlikte Anadolu'ya yayılmıştır. İlk düğümlü halılar III. yüzyıldan önce Orta Asya'da Türkler tarafından yapılmaya başlanmıştır (Aslanapa, 2005, s. 13). Bulunan en eski halı örneği, Sibiry'a'da Altay dağları eteklerinde V. Pazırık Kurganı'nda çıkarılan Pazırık halısıdır. Pazırık halısı ilk düğümlü örnek olarak bilinmektedir (Deniz, 2000, s. 20).

Anadolu'nun birçok yöresinde el dokusu halılarımızda renk, motif zenginliği yoğun işlenmiştir. Halı, geometrik biçimleri çeşitli düzenler haline getirerek, renkli ipliklerle zengin kompozisyonlar yaratan, şekillere ruh veren bir sanat olmuştur. Halılara bu özelliği veren motifleridir. Bu motifler çoğunlukla kendi başlarına her biri bir anlam taşımış, özgünlük kazandırmıştır (Yazıcıoğlu, 1992, s. 73).

Halılarda kullanılan motiflerde; yörenin gelenek ve görenekleri, yaşanan olaylar, çevrenin doğal güzellikleri işlenmiştir. Dokuyucular halılardaki motifleri genellikle ezbere ya da daha önceden yapılmış olan halı örneklerine bakılarak dokumuşlardır. Desenler genellikle geometrik karakterlidir. Bitki motifleri ve hayvan figürleri üsluplaştırılarak verilmektedir (Kırzioğlu, 1994, s. 18; Deniz, 2000, s. 74).

Halicilik yörelerde önemli bir ticari faaliyetken artık eski önemini kaybettiği bilinmektedir. Bilim ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte makine halıcılığına yerini büyük oranda bırakmıştır. El dokuması halılarımız geçmişimizi yansıtmaya yanında, geleneklerimizi sürdürebilmemiz ve gelecek kuşaklara bu değerleri aktarabilmemiz açısından da önemlidir. Eskiden dokunan halılar müzelerde, özel arşivlerde ve halkın elinde bulunmaktadır.

Müzeler, kültürel mirasın korunması, ortaya çıkarılması, tanınması, geleceğe aktarılması için sahiplenilmesini hedefleyen, bu amaçla bilimsel yöntemlerle çalışan, kültür varlığını açığa çıkaran, koruyan bu amaçla toplumu yönlendiren eğitim ve kültür kurumlarıdır. Halılarımızın korunduğu müzelerden bir tanesi de Kastamonu ili Şeyh Şaban-ı Veli Müzesidir.

Bu çalışmanın genel amacı, Kastamonu ili Şeyh Şaban-ı Veli Müzesi'nde bulunan halıların incelenmesi ve motif özelliklerinin tekstil yüzey tasarımlarında kullanılmasıdır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma evrenini Şeyh Şaban-ı Veli Vakıf Müzesi halıları, örnekleme ise teşhirde bulunan farklı özellikler

taşıyan 15 adet el dokuması halı oluşturmaktadır. Halıların teknik, renk, desen, motif ve kompozisyon özellikleri incelenmiş ve tekstil yüzey tasarımları hazırlanmıştır.

1.1. Şeyh Şaban-ı Veli Vakfı Müzesi

Şeyh Şaban-ı Veli Vakfı Müzesi, Kastamonu'nun Hisarardı Mahallesi, Şeyh Şaban-ı Veli Caddesi'nde yer alan ve aynı ismi taşıyan yapı topluluğu içerisinde kurularak 4 Mayıs 2007 yılında ziyarete açılmıştır (Demirci, 2011, s. 258).

Fotoğraf 1

Fotoğraf 2

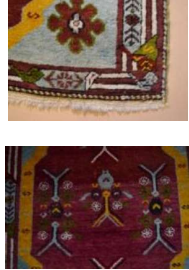

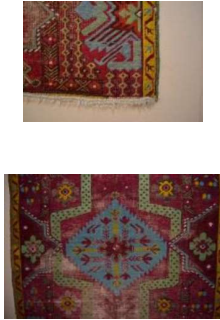

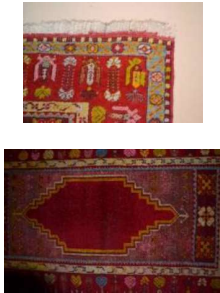
Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Vakfı Müzesi Genel Görünümü

Müzedeki Anadolu'nun değişik bölgelerinden getirilen halı ve kilimler de sergilenmektedir. Anadolu'da yüzyıllar öncesinden gelen ve günümüzde de kısmen yaşatılan merhum kişinin ardından camiye halı bağışlama geleneği vakıf müzelerinin halı kaynağını oluşturur. Bağışlanan halılar camide kalır ve bir daha buradan çıkmazdı. Osmanlı'da döneminde özellikle de İç Anadolu Bölgesinden Kastamonu ve çevresine yoğun bir halı bağış ve dolaşımı olmuştur. Müzedeki halılar 18. yüzyıl sonundan 20. yüzyılın başına kadar olan dönemi kapsamaktadır. Başta Kırşehir halıları olmak üzere Kayseri, Çankırı, Malatya, Sivas, Nevşehir, Niğde halıları sergilenmektedir. B4 odasında halı ve kilimlerin yolluk ve taban boyutlarında olanları bulunmaktadır (Demirci, 2011, s. 260).

1.2. Şeyh Şaban-ı Veli Vakfı Müzesi'nde Bulunan Halıların Özellikleri

Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Müzesi'nde bulunan halıların envanterleri incelendiğinde; 18. , 19. ve 20. yüzyıllarda Kırşehir, Güneydoğu Anadolu, Kars, Orta Anadolu, Fethiye, Denizli, Milas yörelerinde dokunmuş halıların olduğu tespit edilmiştir. Örneklem olarak alınan 15 adet halı özellikleri şöyledir;

Örnek No: 1 Ait Olduğu Yöre: Güneydoğu Anadolu Tarihi: 18. Yüzyıl En x Boy: 155 x248 cm Kalite:32x36 Hav Yüksekliği: 2 mm Saçak Boyu:3 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: Dikdörtgen, kare, üçgen, daire, dal, çiçek, hayat ağacı, top, göz bereket, aile, suyolu, ejder, koçboynuzu, sandıklı, çengel, yıldız		
Örnek No: 2 Ait Olduğu Yöre: Kırşehir Yöresi Tarihi: 20. Yüzyıl En x Boy: 105 x315 cm Kalite:28x32 Hav Yüksekliği: 3 mm Saçak Boyu:3 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: üçgen, altıgen, daire, kare, dikdörtgen, gül, lale, çiçek tomurcuğu, hayatağacı, koçboynuzu, çengel, el, tarak, suyolu		
Örnek No: 3 Ait Olduğu Yöre: Kırşehir Mezarlı Yöresi Tarihi: 20. Yüzyıl En x Boy: 105 x320 cm Kalite:30x36 Hav Yüksekliği: 3 mm Saçak Boyu:2 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: dikdörtgen, kare, zikzak çizgi, üçgen, servi ağacı, karanfil, çiçek, çengel, ev, suyolu, bahçe		
Örnek No: 4 Ait Olduğu Yöre: Kars Tarihi: 20. Yüzyıl En x Boy: 136 x267 cm Kalite:30x34 Hav Yüksekliği: 1 mm Saçak Boyu: 6 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: dörtgen, daire, kare, üçgen, zikzak çizgi, dikdörtgen, çengel, sandıklı, koçboynuzu, buka, tarak, saç bağı, göz		

Örnek No: 5 Ait Olduğu Yöre: Kırşehir Yöresi Tarihi: 19. Yüzyıl En x Boy: 103 x162 cm Kalite:28x34 Hav Yüksekliği: 3 mm Saçak Boyu:1,5 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: Dikdörtgen, zikzak çizgi, daire, kare, üçgen, gül, lale, stilize çiçek, yaprak, çengel, basamak, sandık, ejder, müftü topu, suyolu		
Örnek No: 6 Ait Olduğu Yöre: Kırşehir Tarihi: 19. Yüzyıl En x Boy: 102 x148 cm Kalite:30x32 Hav Yüksekliği: 1.1 mm Saçak Boyu:3 cm Atkıda-ilmede-çözüde: yün iplik Motifler: üçgen, dikdörtgen, kare, zikzak çizgi, gül, stilize çiçek, çengel, basamak, insan, koçboynuzu		
Örnek No: 7 Ait Olduğu Yöre: Kırşehir Tarihi: 20. Yüzyıl En x Boy: 100 x148 cm Kalite:28x32 Hav Yüksekliği: 2 mm Saçak Boyu:3 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: yıldız, zikzak çizgi, kare, üçgen, dikdörtgen, gül, çiçek, hayatağacı, saksı içerisinde stilize çiçek, gol, göz, suyolu, kuş		
Örnek No: 8 Ait Olduğu Yöre: Kırşehir Yöresi Tarihi: 19. Yüzyıl En x Boy: 111 x166 cm Kalite:30x32 Hav Yüksekliği: 2 mm Saçak Boyu:4 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: üçgen, dikdörtgen, kare, zikzak çizgi, altıgen, çiçek tomurcuğu, stilize çiçek, basamak, sandıklı, göz, tarak, elibelinde, suyolu, sinek		

Örnek No: 9 Ait Olduğu Yöre: Kırşehir Tarihi: 19. Yüzyıl En x Boy: 107 x157 cm Kalite:28x32 Hav Yüksekliği: dökülmüştür. Saçak Boyu:1 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: üçgen, kare, altıgen, dikdörtgen, eşkenar dörtgen, hayatağacı, lale, stilize çiçek, karanfil, arapeli, tarak, göz, suyolu, koçboynuzu, sinek		
Örnek No: 10 Ait Olduğu Yöre: Orta Anadolu Yöresi Tarihi: 19. Yüzyıl En x Boy: 108 x164 cm Kalite:32x38 Hav Yüksekliği: dökülmüştür. Saçak Boyu:2 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: üçgen, kare, dikdörtgen, eşkenar dörtgen, zikzak çizgi, hayatağacı, çınar yaprakları, stilize çiçek, dal, göz, suyolu		
Örnek No: 11 Ait Olduğu Yöre: Kırşehir Yöresi Tarihi: 20. Yüzyıl En x Boy: 63x104 cm Kalite:28x32 Hav Yüksekliği: 2 mm Saçak Boyu:1,4 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: üçgen, dikdörtgen, eşkenar dörtgen, kare, daire, hayat ağacı, çiçek, çiçek tomurcuğu, karanfil, gül, stilize çiçek, dcğurçanlık		
Örnek No: 12 Ait Olduğu Yöre: Fethiye Tarihi: 20. Yüzyıl En x Boy: 125 x205 cm Kalite:28x30 Hav Yüksekliği: 4 mm Saçak Boyu:3 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: dikdörtgen, kare, üçgen, eşkenar dörtgen, yıldız, zikzak çizgi, yaprak, çiçek, stilize çiçek, madalyon, sandıklı		

Örnek No: 13 Ait Olduğu Yöre: Denizli Yöresi Tarihi: 20. Yüzyıl En x Boy: 93 x147 cm Kalite:30x34 Hav Yüksekliği: dökülmüştür. Saçak Boyu:8 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: çizgi, daire, üçgen, dikdörtgen, zikzak çizgi, yıldız, düz kesikli çizgi, çiçek, hayat ağacı, yaprak, lale, pıtrak, elibelinde, tarak, insan, koçboynuzu, ejder		
Örnek No: 14 Ait Olduğu Yöre: Kırşehir Tarihi: 19. Yüzyıl En x Boy: 100 x170 cm Kalite:28x32 Hav Yüksekliği: dökülmüştür. Saçak Boyu:6 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: verev çizgi, kare, dikdörtgen, zikzak çizgi, servi ağacı, karanfil, çiçek, çengel, çatıkkaş, bahçe, ev, kuş		
Örnek No: 15 Ait Olduğu Yöre: Güneydoğu Anadolu Tarihi: 20. Yüzyıl En x Boy: 98 x158 cm Kalite:28x30 Hav Yüksekliği: dökülmüştür. Saçak Boyu:2,5 cm Atkıda-ilmede: yün iplik, Çözüde: pamuk iplik Motifler: zikzak çizgi, dikdörtgen, kare, hayat ağacı, çınar yaprakları, çiçek, suyolu		

Kastamonu Şeyh Şaban-i Veli Müzesi'ndeki halıların boyutları ile ilgili değerlendirmeler yapıldığında en ölçülerinin 63-155 cm arasında ve aritmetik ortalamasının 107 cm olduğu; boy ölçülerinin 104-320 cm arasında, aritmetik ortalamasının 191 cm olduğu; kalite aritmetik ortalamasının 29x33, hav yüksekliğinin 1-4 mm arası olup, aritmetik ortalamasının 2 olduğu ve saçak boyunun 1-8 cm arasında değişirken aritmetik ortalamasının 2 olduğu belirlenmiştir.

Müzedeki incelenen halılarda çözü ipliklerinin pamuk, atkı ve ilme iplerinin yün olduğu tespit edilmiştir.

Müzedeki sergilenen halılarda zeminde en fazla kırmızı renginin kullanıldığı ve bunu sırasıyla bordo, eflatun, koyu yeşil olduğu, zemin deseninde en fazla kullanılan rengin beyaz olduğu ve bunu sırasıyla sarı, mavi, kırmızı, bordo renkleri olduğu, bordürde en fazla sarı renginin kullanıldığı ve bunu sırasıyla beyaz, mavi ve kırmızı, mor, krem renklerinin izlediği tespit edilmiştir.

Müzedede sergilenen halılarda kullanılan bezeme özelliklerine bakıldığında ise geometrik bezemelerden en çok dikdörtgen, kare kullanıldığı ve bunu sırasıyla üçgen, zikzak çizginin izlediği; bitkisel bezemelerden en fazla çiçek motifinin olduğu ve bunu sırasıyla hayatağacı, stilize edilmiş çiçek, gül motifinin izlediği; figürlü bezemelerden en fazla koçboynuzu motifi, bunu sırasıyla ejder, insan, kuş, sinek izlediği; sembolik bezemenin en fazla suyolu olduğu ve bunu sırasıyla göz, tarak, gol, ev, elibelinde izlediği; nesneli bezemelerden en çok çengel motifinin olduğu ve bunu sırasıyla sandıklı, basamak motifinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

2. İNCELENEN HALILARIN TEKSTİL TASARIMDA KULLANILMASI

Tasarım bir şeyin zihinde biçimlendirme, kurma; tasarımılanan biçim; tasavvur olarak tanımlanır. Tasarım bir ürün ortaya koymaya yönelik maddi ve düşünsel çalışmalar sürecidir (Alparslan, 2003, s. 20). Tekstil tasarımı ise amaç ve istekler doğrultusunda, tekstil yüzeyine uygulanabilirliği olan yeni şeyler meydana getirmektir. Tasarımcı, tasarımı meydana getirirken tasarım öğelerinden yararlanmaktadır. Çizgi, renk, biçim, doku ve ölçü gibi tasarım öğelerinin değişik materyaller üzerinde bir araya gelip bağlantı kurarak ilkelere dayalı olarak gerçekleştirmesidir. Bu ilkeler; ritim, uygunluk, zıtlık, denge ve birlik olarak ifade edilir (Ekinci, 2008, s. 12; Güngör, 1983, s. 69).

Şeyh Şaban-ı Veli müzesi'nde incelenen 15 adet halıdan en çok kullanılan motif, renk ve kompozisyon özellikleri doğrultusunda yeni tekstil yüzey tasarımları yapılmıştır.

Tasarımlarda farklı yönlerin yansımaları, doğanın canlanması, bereket ve nazardan korunma konuları ele alınmıştır. Halıların motiflerinde bu konular işlenmiştir. Temaların işlendiği bu halılar ise tasarımların esin kaynağı olarak alınmıştır. Esin kaynağındaki renkler kullanılarak tasarımlar renklendirilmiştir.

2.1. Tasarım 1: Tema; Farklı Yönlerin Yansıması

Temadan esinlenerek çeşitli boyutlardaki küpler ve küplerin her yönüne farklı dokumaların yansımaları işlenmiştir. Tasarımın uygulanmasında kilim ve halı teknikleri kullanılmıştır. Kilim dokuma üzerinde halı düğümü ile motiflere boyut kazandırılmıştır. 30×30 cm ölçülerinde büyük küpte bordo renk kilim dokuma üzerine, halı düğümü ile uzun ömür sembolü olan servi ağaçları, 16×16 cm ölçülerinde iki küpte insan motifi ve çiçek motifi ve 12×12 cm ölçülerindeki küpte ise, nazardan ve kötülüklerden korunma amaçlı olan muska ve nazarlık motifi dokunmuştur.

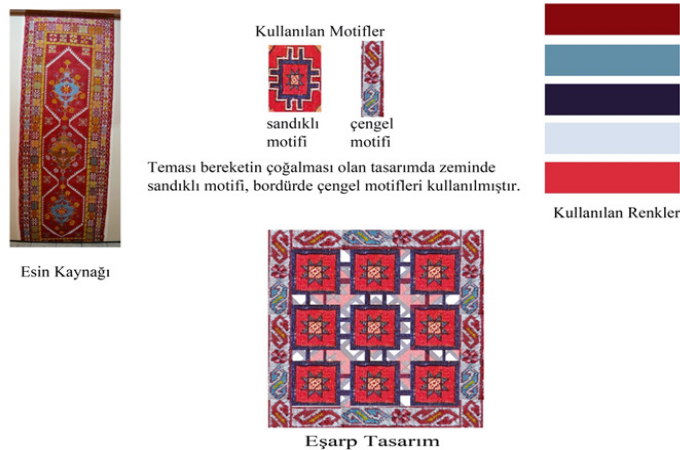
2.2. Tasarım 2: Tema; Doğanın Canlanması

Baharın gelişiyle doğanın, çiçeklerin canlanması konusu işlenmiştir. Esin kaynağı olarak alınan halıda lale ve karanfil çiçeği motifleri bulunmaktadır. Tasarımın zeminine lale motifleri, bordüründe ise karanfil motifi yerleştirilmiştir. Lale kelimesinin, eski Türkçe yazıldığında “Allah” kelimesiyle aynı harfleri taşıdığı bilinir. Halı desenlerinde tek olarak ya da karanfil, sümbül, gül gibi diğer çiçeklerle birlikte kullanılmıştır (Gürsu, 1988, s. 164; Akpınarlı ve Balkanal, 2012, s. 191). Osmanlı döneminde laleye olan sonsuz ilgi ve lale motifinin kullanımı günümüze kadar sürdürülmüştür. Tasarımda esin kaynağındaki halılardaki renkler kullanılmıştır. Eşarp olarak çalılışan ürün 50×50 cm boyutundadır.

2.3. Tasarım 3: Tema; Bereket

Bereket; evlilik, çiftleşme, üreme gibi anlamlar içermektedir. Bereket sembolünün kullanılmasının amacı mutluluk dileğini ifade etmektir (Erbek, 2002, s. 46; Eldener, 2011, s. 39). Tasarımda kullanılan sandıklı motifi evlilik isteğini ve bebek beklentisini, çengel motifi ise kötü gözün etkisini yok etmek amacıyla kullanılmıştır. Çengel motifi zıtlıkları ifade ederek insanlar arası uyumu ve birlikteliği de anlatmaktadır. Eşarp tasarım 50×50 cm boyutlarında hazırlanmıştır. Zemindeki sandıklı motifi, bordürde çengel motifi kullanılmıştır.

2.4. Tasarım 4: Tema; Nazardan Korunma

Nazar, belli özelliklere sahip kimselerde bulunduğu inanan; özellikle savunmasız ve göz alıcı insanlara, evcil hayvanlara, eve, mala-mülke hatta cansız nesnelere zarar veren, bakışlardan fırlayan çarpıcı ve öldürücü bir kuvvettir. Nazarlıklar bu kem bakışın etkisini azaltan çeşitli nesnelere (Erbek, 2002, s. 120; Akpınarlı ve Arslan, 2013, s. 58).

Nazarlık, halk inancına göre, onu üzerinde taşıyanı büyüye, hastalıklara ve diğer fenalıklara karşı korumaya veya içinde bulunduğu fenalıklardan kurtarmaya yardımcı olur. Genellikle omuza takılan nazarlıklar mavi boncuk, yedi delikli boncuk, kurt boncuğu, kurt gözü, kartal pençesi vb. (Erbek, 2002, s. 122).

Nazarlık ve Muska motifleri dokumalarda korunma, dilek, istek, arzu ve beklentilerin yerine gelmesi, canı, malı, mülkü koruma, kötü gözü önleme anlamlarında kullanılmaktadır. Muska genelde geometrik form olan eşkenar üçgenle sembolize edilmiştir (Erbek, 2002, s. 124; Alp, 1998, s. 166).

Eşarp tasarımında sembolik bezemelerden yola çıkılarak muska ve nazarlık motifleri kullanılmıştır. Zeminde muska ve nazarlık motifleri, bordüre ise el ve tarak motifinin ard arda eklenmesiyle oluşturulmuştur. 50×50 cm boyutlarında tekstil yüzey tasarımı hazırlanmış ve kumaş yüzeyine uygulanmıştır.

SONUÇ

Bu çalışma ile Kastamonu Şeyh Şaban-i Veli Müzesi'nde bulunan halılar incelenmiştir. Tarihi halılarımızda kullanılan motiflerden yola çıkılarak yeni tekstil yüzey tasarımları hazırlanmıştır. Böylelikle geçmişteki halılarımızda kullanılan motiflerin yeni tekstil yüzey tasarımlarına uygulanabilirliği sağlanmıştır.

Yörelere göre boyutlarında ve motiflerinde, renklerinde ve anlamlarında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Geleneksel el dokusu halıların sağlıklı ortamlarda korunması gelecek nesillere yıpranmadan aktarılabilmesi için önemlidir. Halıların korunması ve tanıtılması için halı müzelerinin açılması ve mevcut etnografik müzelerin sayılarının artırılması, Türk kültürü açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

- Akpınarlı, H. F., Balkanar, Z. (2012). 16. ve 18. Yüzyıllarda İstanbul'da Üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi. Halkbilimi Dergisi(1) 179.
- Akpınarlı, H. F., Arslan P. (2013). El Örgüsü Çoraplarda Nazar ile İlgili Motifler. 2. Yöresel Ürünler Sempozyumu ve Uluslararası Kültür- Sanat Etkinlikleri, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Alp, Ö. (1998). Ankara ve Yöresinde Kilimler, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aslanapa, O. (2005). Türk Halı Sanatının Bin Yılı, İstanbul: İnkilap Yayınevi.
- Alparslan, A. S. (2003). Tasarım Mesleki Resim. Yapa Yayınları.
- Demirci, F. (2011). Kastamonu Şeyh Şaban-ı Veli Vakıf Müzesi. Vakıflar Dergisi, 35.
- Deniz, B. (2000). Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Ekinci Ö. (2008). Tekstilde Tasarım Üretimi ve Tasarımcı Profili, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eldener, Karadağ, T. (2011). Yeni Dokunan Dekoratif Kilimler. Eskişehir.
- Erbek, M. (2002). Çatalhöyükten Günümüze Anadolu Motifleri. Dumat Ofset, Ankara.
- Güngör, İ. H. (1983). Temel Tasar (İkinci Baskı). İstanbul: Afa Matbaacılık.
- Gürsu, N. (1988). Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler. İstanbul: Redhouse Yayınları.
- İmer, Z. (1997). Dokuma Tekniği 1. Ankara: Cem Web Ofset.
- Karahan, R. (1992). Konya Müzesinde Bulunan Kilimler. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Kırzioğlu Görgünay, N. (1994). Doğu Anadolu Dokumaları ve Giysileri. Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
- Yazıcıoğlu, Y. (1992). El Dokusu Halıcılık. Ankara: Menekşe Yayıncılık.